

Een erfenis bij uitnemendheid.

Als we, in gepeinzen verdiept, omdwalen door een schilderachtig landschap en overal het werk der nijvere voorgeslachten in vereeniging met dat der tegenwoordige bewoners opmerken, voelen we telkens onwillekeurig de vraag bij ons opkomen, hoe 't er in de streek mag hebben uitgezien in den tijd, toen er, voor t eerst een mensch den slechts – of wel geheel ongeschoeiden voet zette en met schuwe, vreesachtige blikken spiedend rondschoowde door een onbeschrijfelijke wildernis, waarin hij bij iederen stap groot gevaar liep zijn naakt lichaam deerlijk te wonden, in de met planten overwoekerde moerassen te verzinken, of wel een prooi te worden van vreeslijke roofdieren.

De toestand van die eerste bewoners moet wel in hooge mate ellendig zijn geweest. Uit hun vroegere woonplaatsen door vijandige stammen verjaagd, vonden re hier zelfs, geen enkel gebaad pad.

In de schier oneindige bosschen was vaak de bodem dicht bezet met stekelige hulst, doornstruiken en slingerplanten, terwijl de voet bij iederen stap diep wegzonk in de overblijfselen van vergane planten, er door de eeuwen opgehoopt. Wie onvoorzichtig genoeg was, zich voort te spoeden, zonder eerst te onderzoeken of de grond hem dragen kon, liep telkens gevaar in 't moeras of veen te verzinken en jammerlijk om te komen. Zoo zijn er in t museum te Assen een paar zoogenaamde moeraslijken te zien. 't Zijn menschenhuiden, door 't moeras gelooïd. Al de overige lichaamsdeelen zijn geheel vergaan. Lieden, die met de veenderij bezig waren, hebben ze uit bet Drentsche veen opgediept.

Omstreeks het jaar 330 na Christus spoedde zich een aanzienlijk Romeinsch ruiter voort, ter plaatse waar nu Deurne (N. Brabant) ligt. Maar de veenbodem kon die vracht niet dragen en paard en ruiter verzonken. Alleen de overblijfselen der wapenrusting zijn in onzen tijd door turfgravers aan 't licht gebracht en die zijn merkwaardig genoeg. Ze bestaan namelijk uit een prachtigen verguld-zilveren helm, een fijn gesneden bovenschoen, twee binnenschonen, een bronzen klokje van een paard, de speld van den mantel, een gedeelte van de spoor, en 't zilveren beslag van de zwaardschede. Van de lichamen van paard en ruiter was geen spoor meer te vinden en ook de verdere bewapening, ongetwijfeld van ijzer, is geheel verteerd.

De vele geldstukken, die de ruiter bij zich droeg, zijn ook bewaard gebleven. 't Zijn munten, met de beeltenis van den Romeinschen Keizer Constantinus er op, die ons omtrent den tijd inlichten.

Maar om op die eerste bewoners terug te komen: onwillekeurig vragen wij ons af: "Vanwaar kwamen zij?" "Hoe zagen zij er uit?" "Hoe leefden en streefden zij?"

Er kwam geen of maar weinig antwoord op die belangstellende vragen.

Heeft de zon, die ze op hun levensweg bescheen, verwarmde en verkwikte, de heugenis aan hen bewaard? Weten maan en sterren, die ze op hun nachtelijke omzwervingen te water en te land, jagend of gejaagd, voorlichtten, zich hunne te herinneren? Vertelt de wind, die ritselt in 't loover, bijgeval de geschiedenissen van hen, die voor duizenden jaren stonden waar wij nu Joch van het tooneel hunner werkzaamheid verdwenen, terwijl hun plaats ze niet meer kent?

Andere geslachten verschenen en verdwenen op dezelfde plaats en op gelijke wijzen en lieten de meer of minder vluchtige sporen van hun aanzijn achter.

Daar boven de asch hunner gestorven verwanten de reusachtige steenblokken op te stapelen die de hunebedden vormen, richtten ze tevens blijvende monumenten op tot hun eigen gedachtenis en de steenen of bronzen werktuigen en versierselen, op verschillende plaatsen gevonden, leeren ons het een en ander van hun leven en bedrijf, alsmede van hun kunstvaardigheid.

't Is verwonderlijk, wat er in den loop der tijden, vaak toevalligerwijs, uit den bodem is opgediept, 't welk aan de vroegere bewoners herinnert.

Bij 't maaien van schollen (heidezoden, als tot strooisel in de stallen dienen), komt er een enkele maal een naar alle zijden wigvormig toeloopenden kunstig geslepen steen te voorschijn. Men noemt zoo'n steen gewoonlijk een donderbeitel of donderkeil. Toch heeft hij met het onweer niets uitstaande, maar is een steenen werktuig, voor ettelijke duizenden jaren vervaardigd en gebruikt door de bewoners der streek, die de bewerking der metalen nog niet kenden.

Gelijk algemeen bekend is vond men op verschillende plaatsen zoogenaamde urnen, zijnde steenen potten, die met asch en verschrompelde stukjes been van menschenlijken gevuld zijn.

In tal van museums van oudheden, onder anderen in dat boven den Wijnhuistoren te

Zutphen, kan men ze zien.

Hoe belangrijk deze en dergelijke vondsten echter ook zijn, toch leeren ze ons niets van de lotgevallen der volken uit den voor-historischen tijd en de personen, die zich ook toen reeds verdienstelijk hebben gemaakt.

70 Dat veranderde eerst, toen omstreeks 50 jaar de Romeinen hier verschenen. Zij "verbeterden den moerassigen, met ondoordringbare bosschen overdekten grond; wierpen dijken op, maakten vaarten, legden wegen aan en bouwden kasteelen en burchten, waarvan de overblijfselen lang hebben bestaan." En, wat van overwegend belang was: ze brachten hier de kunst van lezen en schrijven en openden daarmee voorgoed den weg ter
75 beschaving en verlichting. Het duurde echter nog verscheiden eeuwen voor 't volk die kunst waardeerde en vrij algemeen beoefende.

De oude Germaansche stammen, voor wie jacht, visscherij en oorlogvoeren de meest geliefde bezigheid was, hebben waarschijnlijk de schrijfkunst als een gevaarlijke
80 tooverkunst aangemerkt, temeer daar ze door de overmachtige indringers uit het Zuiden werd geleerd. Immers: nog in onze dagen vindt men onbeschaafde stammen, bij wie deze kunst in, een kwaden reuk staat. Een vermakelijk staaltje daarvan verhaalt de Engelsche reiziger Marimer. Hij bezocht eens den koning van een afgelegen eiland, die Finow heette en nog nooit iets gehoord had van lezen en schrijven.

85 Marimer poogde hem daarvan eenig denkbeeld te geven en zeide: "Zeg me maar, wat ik schrijven moet!"

De potentaat antwoordde: "Schrijf mij!" Marinier zette eenige krabbels op 't papier en één der tochtgenooten van den reiziger, die niets van het gesprek kon gehoord hebben, werd geroepen en las: "Finow".

90 De koning stond versted. Driftig vatte hij t papier, bekeek het van alle kanten en riep toen: "Ik zie hier volstrekt niets, dat op mij lijkt! Waar is mijn hoofd? Waar zijn mijn oogen? En waar mijn beenen?"

Een geruimen tijd liet hij den reiziger nog de meest verschillende namen schrijven en telkens moest een der reisgenooten gehaald worden om 't geschrevene te lezen. Daar
95 dit steeds zonder fout geschiedde, werd de koning bang.

"We kunnen u en uwe onderdanen die kunst ook wel leeren!" verzekerde Marimer.

"O neen" riep hij hevig ontsteld. "Als mijn die tooverkunst ook verstond, zou 't me stellig van mijn kroon, ja misschien wel van 't leven berooven. Wees zoo goed met uw kameraden zoo gauw mogelijk mijn land te verlaten en er nooit meer terug te komen!"

100 Ja, de eenvoudige schrijfkunst is, welbeschouwd de voornaamste van alle kunsten, die ons in 't verleden terugverplaatst, zoodra we dit wenschen.

Wat de menschen in vroeger eeuwen gedacht, gedaan en ondervonden hebben, hoe ze leefden, streefden en stierven, schreven ze op en hun geschriften zijn ons als de kostbaarste erfenis nagebleven.

105 Een goed boek is een kostelijke schat.

Zelfs de beste vriend kan ons vaak niet altijd en overal gezelschap houden.

Familiebetrekkingen; de zorg voor 't levensonderhoud, ja tal van oorzaken voeren hem soms ver van ons weg. Niet zelden ook verlaat hij vóór ons dit leven.

110 Maar 't boek, dat ons lief werd, vergezelt ons steeds, waar we dat wenschen. Het dringt ons zijn gezelschap nooit op en is toch ieder oogenblik daar, om ons raad en troost te verleen, om ons te leeren en te stichten.

De schrijfkunst stelt ons zelfs in betrekking tot hen, van wie we door landen en zeeën gescheiden zijn.

115 Bij 't afscheid nemen hadden we hen, die zoolang al lief en leed met ons deelden, nog zooveel wenschen te zeggen, maar we waren daartoe te zeer bewogen.

Geen nood! We nemen pen en papier ter hand, schrijven een brief en werpen dien in 'de naaste postbus en weinig tijd later komt hij in 't bezit van onze dierbare betrekkingen.

120 Een goed schrijver, die zijn ziel in zijn werk legde, kan eeuwen lang dood en begraven zijn, er is geen tooveres van Endor noodig, om hem weer op te roepen.

In den geest staat hij naast zijn lezer en leert en vermaant hem als een dierbaar vriend.

125 Niemand was daarvan dieper overtuigd, dan Thomas Carlyle, zooals blijkt uit de woorden, aan het slot van zijn meesterwerk: "De Fransche Omwenteling". En we meenen niet beter te kunnen doen, dan daarmee voor ditmaal van den welwillenden lezer en de vriendelijke lezeres afscheid te nemen. Ze luiden aldus:

130 "En nu, o lezer, is voor ons de tijd gekomen, om te scheiden. Moeilijk was onze gezamenlijke reis, niet zonder hinderpalen, maar zij is afgeloopen. Voor mij waart gij een dierbare schaduw, de niet belichaamde geest van een broeder. Voor u was ik slechts een stem. Toch was onze verhouding eenigszins geheiligd, betwijfel dat niet!

135

Want welke geheiligde dingen ook eens holle klanken mogen worden, hebt gij, wanneer de stem van een mensch spreekt tot een mensch, niet door de levende bron, waaruit al het geheiligde ontsprong en nog ontspringt? De mensch kan beschouwd worden als "een vleeschgeworden Woord". Het staat slecht met mij, indien ik valsch gesproken heb; uw plicht was het vlijtig te luisteren. Vaarwel!"

V. K.

Personenregister

aanzienlijk Romeensch ruiter.....	1
toen omstreeks 50 jaar de Romeinen hier verschenen.....	2
Engelsche reiziger Marimer.....	2
tooveres van Endor.....	2
Thomas Carlyle.....	2